

Asia: VN/7747/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta laeiksi yleistukilain, kotoutumisen edistämisestä annetun lain sekä yleisistä kielitutkinnoista annetun lain muuttamisesta

Yleistukilaki

Yleinen näkemyksenne työskentely- ja asumisaikavaatimuksen asettamisesta tavanomainen yleistuen saamisen edellytykseksi

Työskentely- tai asumisaikavaatimuksia ei tule asettaa yleistuen edellytykseksi. Ehdotetut muutokset monimutkaistaisivat järjestelmää, lisääisivät hallinnollista taakkaa sekä rikkoisivat yksilöiden yhdenvertaisuuden periaatetta asettaen maassa laillisesti olevat henkilöt, mukaan lukien Suomen kansalaiset, eriarvoiseen asemaan. Muutos myös lisäisi kustannuksia valtiolta kunnille, ilman riittävää muutoskompensaatiota.

- **Tavanomaisen yleistuen saamisen edellytykseksi asetettaisiin vaatimus työttömyysturvalain mukaisen työssäoloehdon täyttämisestä. Näkemyksenne työskentelyvaatimuksesta**

Työssäoloehdon asettaminen yleistuen ehtoihin ei ole tarkoituksenmukainen muutos, sillä se rajoittaisi etuuden saatavuutta ja yhdenvertaisuutta. Muutos ei ota huomioon alueellisia työmarkkinaeroja eikä mahdollisia terveydellisiä tai sosiaalisia rajoitteita. Esimerkiksi kausityövoimavaltaisilla alueilla ehdon täyttäminen voi olla haastavaa, jos ei mahdotonta. Työvoimaa heikentäviä vaikutuksia erityisesti ikääntyviin maaseutualueisiin ei ole arvioitu luonnoksessa riittävällä tasolla.

- **Vaihtoehtoisesti tavanomaisen yleistuen edellytykset voisi täyttää kolmen vuoden asumisella Suomessa. Näkemyksenne asumisaikavaatimuksesta**

Kolmen vuoden asumisaikavaatimus on perusteeton, eikä se ohjaisi tarpeeseen perustuvan tuen ohjautumista. Ehto todennäköisesti lisäisi toimeentulotuen tarvetta ja ehkäisisi työvoiman liikkuvuutta esimerkiksi kausityön osalta. Sosiaaliturva tulisi määräytyä ensi sijassa todellisen, yksilöidyn tarpeen mukaan, eikä siihen tule asettaa tämän kaltaista perusteetonta kiinteää ehtoa.

Yleinen näkemyksenne kielitaitoa koskevista poikkeuksista työskentely- ja asumisaikavaatimuksen soveltamiseen

Kielitaitoon liittyviä poikkeuksia ei tule liittää vaatimuksien soveltamiseen, sillä ne monimutkaistaisivat järjestelmää eivätkä ne sellaisenaan riittä oikaisemaan tarpeeseen perustuvan tuen heikennyksiä. Lisäksi kielitaitomääre ei ota huomioon henkilöiden mahdollisia eroja oppimismenopeudessa ja akateemisessa kyvykkyydessä, joita sovellettaisiin tässä tapauksessa siten sosiaaliturvan saannin kriteereinä.

- **Työskentely- ja asumisaikavaatimusta ei sovellettaisi henkilöön, jonka äidinkieli on suomi, ruotsi tai saame. Näkemyksenne tästä poikkeuksesta**

Sosiaaliturvan saamisen edellytysten tulisi perustua yhtenäisiin ja objektiivisiin kriteereihin, tuen tarpeeseen ja elämäntilanteeseen, ei äidinkieleen.

- **Työskentely- ja asumisaikavaatimusta ei sovellettaisi henkilöön, joka on osoittanut riittävän suomen tai ruotsin taidon (Eurooppalaisen viitekehyksen mukainen B1.1 taso) kielen kahdella osa-alueella. Näkemyksenne tästä poikkeuksesta**

Vaadittu taso on suhteettoman korkea, huomioiden kohderyhmän kyvykkyydet saavuttaa taso kohtuullisessa ajassa. Muutos todennäköisesti myös heikentäisi erityisesti naisten asemaa, huomioiden perheellisten maahanmuuttaja naisten usein heikommat mahdollisuudet osallistua kielikoulutukseen ja muutoin kielen oppimiseen arkikäytössä.

- **Esityksessä on arvioitu, että suurin osa osoittaisi kielitaitonsa kotoutumiskoulutuksesta saatavalla todistuksella. Lisäksi mahdollistettaisiin maksuton keskitason YKI-tutkinnon suorittaminen. Näkemyksenne kielitaidon osoittamisen tavoista**

Kotoutumiskoulutuksen todistus ja maksuton keskitason YKI-tutkinto on tarkoituksenmukainen ja selkeä tapa osoittaa kielitaito. Muutos tukisi kotoutumista ja edistäisi työmarkkinakäytäntöjä sekä voisi onnistuessaan myös keventää hallinnollista työtä arviointia yhtenäistämällä. Muutos ei kuitenkaan ratkaise riskiä palveluiden ruuhkautumisesta sekä alueellisista eroista ja näiden johdosta syntyvistä viiveistä. Muutos tarvinnee myös merkittäviä lisäresursseja.

- **Kielitadon osoittamisen tavat määritettäisiin tarkemmin valtioneuvoston asetuksessa. Näkemyksenne tätä koskevan asetuksenantovaltuuden antamisesta**

Perusturvaa koskevat keskeiset edellytykset tulisi ilmetä laista, eikä niitä tule delegoida asetuksen tasolle. Tällä tavoin voitaisiin paremmin arvioida myös muutoksen kokonaisvaikutukset sekä kunnille että yksilöille.

- **Työskentely- ja asumisaikavaatimusta ei sovellettaisi henkilöön, joka vamman tai muun vastaavan syyn takia voi osoittaa kielitaitoaan. Näkemyksenne tästä poikkeuksesta**

Poikkeus on erittäin perusteltu ja tärkeä. Esityksessä tulee kuitenkin selkeästi avata poikkeuksen soveltamiskriteerejä, jotta voidaan mahdollistaa yhdenvertainen kohtelu. Lisäksi tulisi selkeästi määritellä ne tahot (sosiaalihuollon lisäksi) jotka voivat lausua asiassa.

- **Esityksen toimeenpanoon liittyy sekä Kelan että työvoimaviranomaisen toimivaltaan kuuluvia asioita. Näkemyksenne toimeenpanoprosessin toimivuudesta**

Esitetty toimeenpanomalli on monimutkainen ja sen toimeenpano voi aiheuttaa kohtuuttomia viiveitä. Kysymyksessä on monitoimijainen palvelu, minkä vuoksi roolit ja vastuunjaot tulisi selkeästi kirjata lakiin, jotta yhdyspintaongelmia ei muodostu.

Näkemyksenne yleistukilain 8 §:n mukaisen ulkomaalaista koskevan rajoituksen muuttamisesta tilapäisen suojelun oleskeluluvalla maassa olevien osalta

Muutos on perusteltu. Kuitenkin tilapäisen suojelun statuksella olevia, kiintiöpakolaisia, ihmiskaupan uhreja, turvapaikanhakijoita sekä ilman huoltajaa maahan saapunutta alaikäistä tulee käsitellä samoilla kriteereillä.

Kotoutumisen edistämisestä annettu laki

Näkemyksenne palveluun pääsemisen takuuajasta

Takuuajan säätäminen on perusteltua, mutta sen soveltaminen edellyttää lisäresurssien ja lisähenkilöstön osoittamista. Muutos edellyttää siten myös kuntien rahoituksen vahvistamista maahanmuuttopalveluiden rahoituksen osalta. Syrjäisempien seutujen ja muiden katvealueiden palveluiden tarjonta riittävällä tasolla tulee mahdollistaa ennen muutoksen toimeenpanoa.

Näkemyksenne takuuajan kuluessa tarjottavista palveluista

Palveluvelvoitteet ylittävät kuntien nykyiset mahdollisuuden järjestää kotoutumisen palveluita. Tämä korostuu erityisesti sen kaltaisten kuntien osalta, joissa on vähän tulomaahanmuuttoa ja maan sisäisiä väestönsiirtymiä. Pahimmillaan muutos tarkoittaisi raskaan palvelukapasiteetin ylläpitämistä ilman aitoa merkittävää tarvetta sille.

Näkemyksenne takuuajan toteutumisen valvonnasta

Esitetty valvonta lisää hallinnollista taakkaa ilman, että se merkittävästi parantaa palveluiden laatua ja vaikuttavuutta. Valvonnan tulisi perustua olemassa oleviin kuntien sisäisen ja ulkoisen valvonnan käytäntöihin.

Laki yleisistä kielitutkinnoista

Näkemyksenne maksuttoman keskitason YKI-tutkinnon suorittamisen mahdollistamisesta

Maksuttoman keskitason YKI-tutkinnon mahdollistaminen voisi lisätä tutkintoja ja tukea kotoutumista, mutta sen toteutuminen edellyttäisi riittäviä resursseja tutkintokapasiteetin lisäämiseen erityisesti syrjäisemmille seuduille.

Esityksen vaikutukset ja perustelut

Näkemyksenne esityksen vaikutuksista kotoutumisen kannusteisiin

Esitys heikentää kotoutumisen kannusteita ja voi heikentää merkittävästi erityisesti naisten tasa-arvoa, mikäli näiden usein heikommat mahdollisuudet osallistua kodin ulkopuoliseen toimintaan, kuten koulutuksiin, vaikuttavat suoraan myös perusturvaan.

Näkemyksenne esityksen taloudellisista vaikutuksista

Esityksen taloudelliset vaikutukset kunnille on aliarvioitu. Kuntien kustannukset kohoavat selvästi ilman, että näiden vaikutuksia on kompensoitu. Erityisesti vaikutukset kohdistuvat pieniin kuntiin, joiden kotoutumispalvelut ovat usein varsin kevyet. Pidemmän aikavälin mahdolliset positiiviset vaikutukset eivät myöskään välttämättä täysin realisoidu näille, sillä pienemmissä kunnissa on jo lähtökohtaisesti jäykemmät työmarkkinat.

Näkemyksenne esityksen muista vaikutuksista

Esitetty muutos lisää hallinnollista kuormaa kunnille sekä edellyttäisi toimiessaan täysin saumatonta yhteistyötä eri viranomaistoimijoiden välillä. Näin ei kuitenkaan oleteta tapahtuvan, sillä esimerkiksi hyvinvointialueiden kanssa ei ole päästy toimiviin yhdyspintoihin, eikä myöskään oletus ole, että tällä palvelusektorilla toimivia yhdyspintoja voitaisiin luoda ilman lainsäädännön selkeästi määrittelemiä rooleja ja vastuita sekä näihin liittyviä rahoitusvälineitä.

Näkemyksenne esityksen suhteesta perustuslakiin sekä EU-lainsäädännön ja muiden kansainvälisten velvoitteiden vaatimuksiin

Esitetty muutos on ristiriidassa perustuslain 19 §:ssä turvatun oikeuden välttämättömään toimeentuloon sekä yhdenvertaiseen kohteluun. Euroopan sosiaalisten oikeuksien komitea on jo aiemmin todennut Suomen rikkoneen perusoikeusasiakirjaa mm. työmarkkinatuen alhaisen tason osalta (esim. Merits 108/2014).

Voimaantulo

Näkemyksenne esityksen voimaantulosta

Esitetty voimaantuloaikataulu ei ole realistinen ottaen huomioon muutosten laajuus ja toimeenpanon edellyttämät muutokset mm. kuntien palveluissa

Kotoutumistuki ja palveluun pääsemisen takuu aika koskisivat tilanteita, joissa henkilö muuttaa Suomeen ehdotetun lain tultua voimaan. Näkemyksenne tästä siirtymäsäännöksestä

Siirtymäsäännös on tarpeellinen, mikäli esitys hyväksyttäisiin nykyisen kaltaisena, mutta riittämätön esityksen kokonaisvaikutusten kannalta.

Muuta lausuttavaa esityksestä

Muuta lausuttavaa esityksestä.

Katsomme, että esitys vaatii olennaista uudelleenarviointia kuntavaikutusten, perusoikeuksien toteutumisen ja toimeenpanokelpoisuuden osalta. Lisäksi tulee tehdä kattava kokonaisvaikutustenarviointi, mikä huomioi myös muut viimeaikaiset muutokset ja heikennykset sosiaali- ja työttömyysturvassa sekä muut meneillään olevat mahdolliset muutokset sosiaali- ja työttömyysturvassa.

kunta Teuvan
Teuvan kunta